

УДК 338.48.056.26(477)

Топалова О. І.

Мелітопольський держаний педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького

ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано вплив демографічних чинників на формування адаптивного туризму регіонах України. Представлено картографічну модель чисельності особливої соціальної категорії населення в регіонах України.

Ключові слова: демографічні чинники, особлива соціальна категорія населення, адаптивний туризм.

Вступ. За даними звіту по програми дослідження Європейської спілки доступного туризму (ENAT) сучасний ринок туризму знаходиться в стані трансформації [1]. Це безпосередньо пов'язане зі зміною демографічної ситуації в світі – стрімким старіння населення Старого світу та стрімкої інвалідизації значної частини

© О. І. Топалова

населення планети. Основними умовами повноцінного існування значної категорії населення залишається їх адаптація до умов сучасного соціуму. Більше 27% європейського населення вважає, що можливість примати участь в туристських заходах та подорожах є пріоритетом кожної людини. Серед 5 млн. осіб з інвалідністю які протягом 2013 р. брали участь в соціологічному дослідженні майже кожний хотів звершити туристську подорож разом з друзями та членами сім'ї [1].

Актуальність. В Україні кількість людей з обмеженими фізичними можливостями за даними Міністерства соціальної політики складає 2,8 млн. осіб (6,1% населення країни). В результаті бойових дій на сході нашої країни, ця кількість значно збільшиться, а отже зросте й потреба в організації заходів соціальної та фізичної реабілітації. Розробка спеціалізованих програм для занять різними типами туризму та адаптування їх до потреб людей з обмеженими можливостями є актуальною у світі сучасної науки. Проблематика туристичної діяльності для осіб з особливими потребами в Україні практично не досліджена. Туризм в нашій державі все ще не є доступним видом діяльності в повній мірі для інвалідів. Україна практично зовсім не готова до надання туристичних послуг людям з особливими потребами, наші рекреаційні зони не пристосовані до їх побажань і вимог, бракує фахівців, методик, досвіду. Проблематиці адаптивного туризму, під яким вважаємо залучення до туристського руху осіб похилого віку та осіб із фізичними вадами, присвячений ряд публікацій, як зарубіжних так і українських авторів [2, 3]. Особливості формування та функціонування туристського ринку та його окремих складових в просторово-часовому аспекті досліджують О. О. Любицева, Н. П. Крачило, О. О. Бейдик, В. К. Кіптенко, О. З. Байтеряков та інші.

Метою публікації є дослідження впливу демографічних чинників на формування адаптивного туризму в регіонах України.

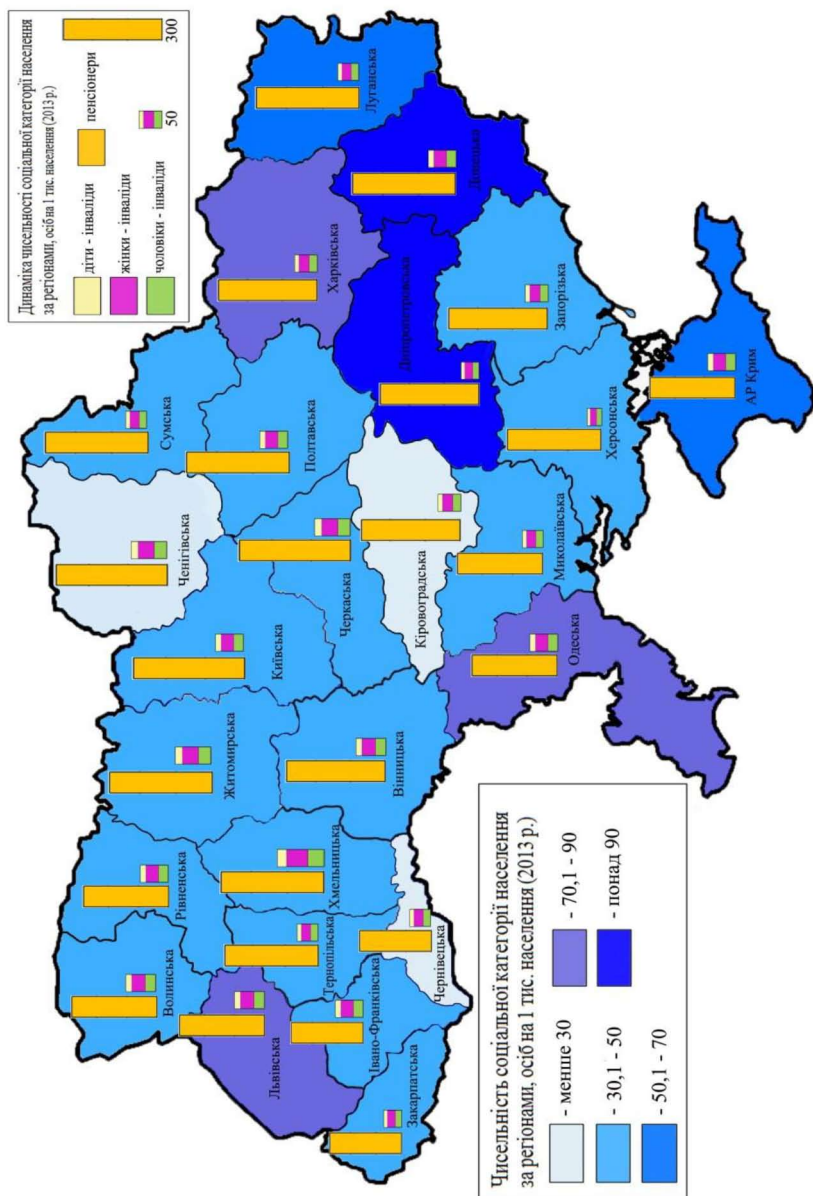
Виклад основного матеріалу. Основний вплив на формування адаптивного туризму в Україні спричиняють демографічні чинники, вплив яких є багатоаспектним. Це стосується кількісних та структурних характеристик населення серед яких чисельність осіб пенсійного віку, осіб з інвалідністю та їх статеву – вікову структуру. Чисельність та розміщення особливої соціальної категорії населення обумовлює обсяг споживчого сектору адаптивного туризму в

регіонах. За даними пенсійного фонду України демографічні процеси в регіонах України за 2011-2013 рр. характеризуються появою окремих рис позитивної динаміки [4]. Зокрема це пов'язане із різким зростанням чисельності інвалідів, що привело до збільшення чисельності особливої соціальної категорії населення. Так на початок 2014 р. значно вищий за середній (57 осіб) показник чисельності особливої соціальної категорії населення спостерігався у Львівській, Одеській, Харківській, Дніпропетровській та Донецькій областях – 72, 72, 77, 94 та 115 осіб на 1 тис. населення в регіоні. Найнижчими показниками відзначились Волинська, Кіровоградська, Тернопільська, Чернігівська області – 30, 27, 30, 29 осіб.

Ситуація відносно розподілу чисельності пенсіонерів в регіонах України фактично однакова на що вказують несуттєві відхилення від середнього показника – 300 пенсіонерів на 10 тис. населення в регіоні. За даним показником значною кількістю пенсіонерів вирізняються Харківська, Донецька, Київська, Луганська, Черкаська, Чернігівська області – 320, 330, 330, 340, 350 осіб, а найнижчі показники в Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях – 230, 260 та 260 осіб.

За період 2013 – початок 2014 р. відбулось збільшення чисельності інвалідів серед дорослого населення України на 37,4 тис. особи, а середній показник інвалідності склав 54 особи на 1 тис. населення. Значно вищий за середній показник інвалідності мають Житомирська, Хмельницька, Черкаська області – 70, 82, 70 осіб, а найнижчі показники в Дніпропетровській, Закарпатській, Луганській, Херсонській та Чернівецькій областях – 44, 44, 46, 40, 46 осіб. Це свідчить про схожість та відмінність причинно-наслідкової ситуації, чинників, які призводять до інвалідності, в регіонах, недоліки технології збору, накопичення та обробки статистичних показників, що в кінцевому випадку призводить до викривлення картини «інвалідної ситуації» у регіонах України (рис. 1).

Ці дані красномовно свідчать про гостроту та поширеність проблеми інвалідності. Через наявність проблем зі здоров'ям особи з інвалідністю потребують вжиття з боку державних та громадських інституцій спеціальних заходів, спрямованих на забезпечення їх повної та повноцінної участі в житті соціуму на рівні з іншими. Національним законодавством встановлено гарантії

Рис. 1. Динаміка чисельності особливої соціальної категорії населення України
(складено автором)

для осіб цієї категорії, які стосуються усіх сфер життєдіяльності суспільства, у тому числі охорони здоров'я, освіти, зайнятості, дозвілля, відпочинку, спорту тощо.

Висновки. В Україні на початок 2014 р. чисельність особливої соціальної категорії населення складає близько 30% від загальної чисельності населення нашої держави, що свідчить про значний обсяг споживчого сектору адаптивного туризму. Високим потенціалом щодо формування адаптивного туризму під впливом демографічних чинників вирізняються АР Крим, Донецька, Львівська, Луганська, Одеська та Харківська області, а найнижчий в Кіровоградській та Чернігівській областях. Подальші дослідження відносно формування адаптивного туризму в регіонах України потребують комплексного аналізу групи чинників які впливають на формування адаптивного туризму в Україні.

Рецензент – кандидат географічних наук, доцент

В. І. Стафійчук

Література:

1. Services and Facilities for Accessible Tourism in Europe [Electronic resource]. – ENAT, 2008. – Access mode : http://www.accessibletourism.org/resources/enat_study-2_services_and_facilities_en.pdf.

2. Ахметшин А. М. Туризм как нетрадиционный метод реабилитации и оздоровления инвалидов и пожилых людей в условиях рыночной экономики [Текст] / А. М. Ахметшин. – Уфа : БРО ВОИ, 2000. – 92 с.

3. Лукьянова И. Е. Адаптивный туризм – социальное направление развития туристических услуг [Текст] / И. Е. Лукьянова, Е. А. Сигида // Вестник Ассоциации ВУЗов туризма и сервиса. – 2011. – С. 38-42.

4. Регіони України 2014 (Частина 1) : Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www. ukrstat.gov. ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

Надійшла до редакції 2 квітня 2015 р.